

MIKS KULLILISED SÖÖVAD TAIMSET MATERJALI?

Asko L õ h m u s

1989. a. käivitunud röövlindude toitumise uurimise programmi tööde käigus on suurt segadust tekitanud asjaolu, et mitmete liikide räppetompudes sisaldub suurel hulgal (kuni 40 % massist) mitmesugust taimset materjali: eriti männi- ja kuuseokkaid, aga ka väikeseid puuoksi ja isegi taimede rohtseid osi. Kuidas sellist nähtust põhjendada, kas taimeosad on röövlindude toidu püsikomponendid, milleks neid üldse süüakse - neile küsimustele olen pikka aega vastust otsinud. Käesolevaga esitan ühe, mulle tõenäolisimana näiva versiooni.

Kas röövlinnud üldse söövad taimset materjali? Võimalik on ju selle sattumine nende organismi herbivoorsete (*taimtoiduliste - toim.*) saakloomadega. Katsetes hiireviuga selgitasin, et 25 % räppetompudest sisaldas taimseid osi ka siis, kui viu neid eraldi ei söönud. Analüüsi tulemused hiireviu, kaljukotka ja merikotka loodusliku toitumise kohta näitavad siiski, et vähemalt kuuse- ja männiokkad ning kuivad oksad on söödud röövlindude poolt eraldi, sest neid võib leida ka räppetompudest, milles sisalduvad saakloomad sellist materjali ei söö (nt. mutt + kuivad oksad).

Kas röövlinnud on siis tegelikult segatoidulised? Ehk on taimedes mingeid röövlinnulegi vajalikke komponente? Selle oletuse vastu räägib kaks asjaolu. Kõigepealt - leitud materjalist oluline osa on söödud kuivanuna; nii

on vaevalt töenäoline, et selles neile olulisi toitaineid sisaldub). Teiseks - taimset materjali söövad ainult kullilised, toitumisfüsioloogiliselt väga sarnastel kakulistel seda nähtust ei esine.

Kust röövlinnud, eriti pesapojad, taimeosi hangivad? Praeguste andmete põhjal võib väita, et neelatakse esimesi kättejuhtuvaid taimeosi. Pesapojad saavad neid pesa pealiskihist (seetõttu ka just värsked kuuse- ja männiokkad - kullilised "ehivad" nendega oma pesi; lehtpuude oksad on alati kuivanud). Oletuse kasuks räägib asjaolu, et ka lehtpuustutes pesitsevate kulliliste pesapoegade räppetompudes on okaspuude okkaid. Et erinevates räppetompudes on taimeosi erineval hulgal, siis süüakse neid ilmselt aperiodiliselt, mingi konkreetse füsioloogilise seisundi korral.

Miks neid taimi siis ikkagi süüakse? Vaatlused on näidanud, et eriti rohkesti on taimeosi neis räppetompudes, milledes luid sisaldub vähe (siit ka võimalik põhjus, miks kakulistel taimeosi ei esine - neil seedub kuni 40 % luudest, uuritud kullilistel aga 90-100 %). Järeldasin siit, et taimsed osad on vajalikud räppetompude kooshoidmiseks ja nende püsiva kuju tagamiseks (räppetomp liigub söögitorus selle peristaltika abil; pehme ja kergesti laguneva räppetompu puhul on liikumine ilmselt häiritud). Kakulistel on räppetompude stabiilsus tagatud luude suure hulga, seega pole neil taimeosade söömiseks tarvidust.

Arvan niisiis, et taimede osi kulliliste toidus tuleks vaadelda ainult räppetompude struktuurielementidena, sest energeetilist väärtust neil antud lindudele ilmselt ei ole.

* * *

Why do raptors eat vegetable material?

Vegetable material may form up to 40 % of a pellet in *Falconiformes*. In a laboratory study on *Buteo buteo* about 25 % of pellets included plant remains eaten with the prey. The author considers, however, that in natural conditions at least spruce and pine needles and fragments of tree branches are specially eaten by raptors. Such behaviour is explained with aspects of pellet excretion - the vegetable material is used in pellet formation. The conclusion is that vegetable material in the diet of raptors is probably important only as a structural component of pellets, without having any nutritional value.